

NatureTourNet

Vtáčí svet na Hornom Žitnom ostrove

Vzdelávací modul projektu NatureTourNet

Projekt je realizovaný v rámci programu spolupráce INTERREG V-A SK-AT.

EUROPEAN UNION

bocian čierny

Úvod

- Unikátny ekosystém Žitného ostrova v sebe zahŕňa pestrú mozaiku vodných, mokradových, poľných, lúčnych, lesných, vodných a prechodných biotopov s charakteristickými skupinami živočíchov.
- Dominantnou faunou Žitného ostrova sú **vodné** a na vodný biotop viazané druhy vtákov.
- Dunaj je **najvýznamnejším zhromaždiskom a zimoviskom vtákov** na Slovensku a zároveň je pre niekoľko druhov jedným najvýznamnejších zimovísk v strednej Európe.
- Problematické je ohrozovanie biodiverzity (nielen vtáctva) luhov Žitného ostrova napr. intenzívnym hospodárením v lužných lesoch a nahrádzaním prirodzených luhov plantážami šľachtených topoľov.

kačica divá

rybárik riečny

hvizdák veľký

mláďa ležiaka úhorovitého

brehár
čiernochvostý

Dôležitosť témy

- Aj v oblasti vtáctva badáme **pokles biodiverzity**. Od roku 1980 poklesla početnosť bežných druhov vtáctva v Európe o 55 %.
- Tento pokles sa týka aj Slovenska.
- Pre **intenzívne poľnohospodárstvo** sme úplne prišli o niektoré vtáčie druhy ako je napr. brehár čiernochvostý, hvizdák veľký alebo ležiak úhorovitý.
- Dropovi veľkému, krakli belasej alebo sokolovi kobcovitému vyhynutie hrozí.
- Dôvodom je podľa ochranárskych spoločností necitlivé nastavenie poľnohospodárskej politiky, ktorá umožňuje hospodáriť na pôde intenzívne a ďalšie antropogénne zásahy.
- Významný úbytok postihol druhy viazané práve na agrárnu krajinu, ako sú prepelica, jarabica či hrdlička.

rybárik riečny

rybár riečny

CHVÚ Dunajské luhy

- Tiahne sa pozdĺž rieky Dunaj od Devína v Bratislave až po Štúrovo.
- Dostatok vodných biotopov (riek, močiarov), ale aj umelých vodných nádrží poskytuje dobré predpoklady pre výskyt mnohých druhov vtákov.
- Výmera chráneného vtáčieho územia je 16511,58 ha.

CHVÚ Dunajské luhy

- Európsky významné druhy vtákov: **orliak morský** (*Haliaeetus albicilla*), **beluša malá** (*Egretta garzetta*), **haja tmavá** (*Milvus migrans*), **bučiacik močiarny** (*Ixobrychus minutus*), **čajka čiernohlavá** (*Larus melanocephalus*), **rybár riečny** (*Sterna hirundo*), **rybárik riečny** (*Alcedo atthis*).

CHVÚ Dunajské luhy

- V území CHVÚ Dunajské luhy pravidelne zimuje alebo migruje viac ako 1 % európskej ťahovej populácie druhov potápač malý (*Mergus albellus*), chochlačka vrkočatá (*Aythya fuligula*), chochlačka sivá (*Aythya ferina*) a hlaholka severská (*Bucephala clangula*).

hlaholka severská

chochlačka sivá

potápač malý

CHVÚ Dunajské luhy

- Okrem spomenutých druhov vtákov tu zimujú aj severské druhy husí, kačica divá, kormorán malý, potápač veľký či potápač malý.
- K vzácnym zimujúcim druhom patria ďalej chochlačka morská, turpan tmavý, potápka ušatá, ľadovka dlhochvostá alebo potáplice.

Chránené vtáčie územie Dunajské luhy

- Na území sa počas migrácie vyskytuje viac ako 20 000 a počas zimovania viac ako 70 000 jedincov viacerých vodných druhov vtákov.
- Územie je ďalej jedným z piatich najvýznamnejších hniezdísk pre druhy európskeho významu: **kačica chrapačka** (*Anas querquedula*), **kalužiak červenonohý** (*Tringa totanus*), **hrdzavka potápavá** (*Netta rufina*), **kačica chriplavka** (*Anas strepera*).

kačica chriplavá

Istifoto©2016

kalužiak červenonohý

Chránené vtáčie územie Dunajské luhy

šabliarka modronohá

brehár čiernochvostý

včelárik zlatý

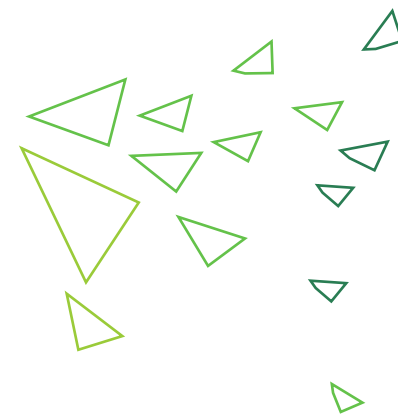
Chránené vtáčie územie Dunajské luhy

Charakteristika najpočetnejších druhov

Kačica divá

kačica divá ♀

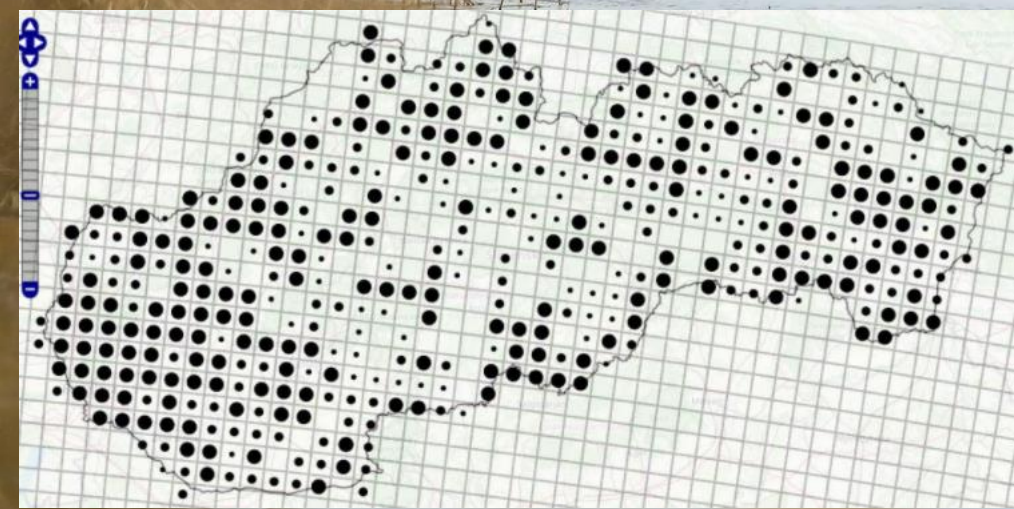
kačica divá ♂

- Najpočetnejším druhom je kačica divá.
- Patrí k významným druhom poľovnej zveri.
- Vyznačuje sa typickým pohlavným dimorfizmom.
- Žijú monogamne a na jeseň alebo v zime vytvárajú na zimoviskách páry.
- Patrí medzi najrozšírenejšie druhy na Slovensku – ako hniezdiaci aj zimujúci druh.
- Celková početnosť u nás sa odhaduje na približne 30 tisíc párov a zimuje tu 60 000 – 120 000 jedincov.
- Vo vhodnom prostredí hniezdi po celom území Slovenska až do nadmorskej výšky 1300 m.

Kačice divé sú na Žitnom ostrove najpočetnejším druhom.

Hniezdne rozšírenie kačice divej na Slovensku

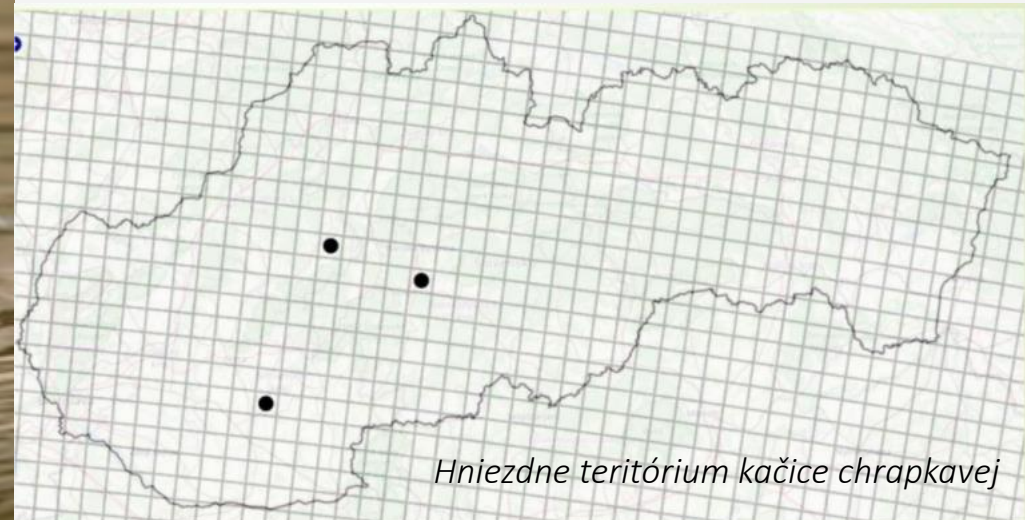
kačica chrapková ♀

Kačica chrapková

- Najmenšia európska kačica.
- Známa rýchlym a obratným letom.
- Zimuje u nás približne 500 – 1000 jedincov.
- Vyhľadávajú oblasti s rybníkmi, ale aj podmáčané lúky a močaristé lokality.
- Prevláda rastlinná potrava.
- Celoročne chránená.

kačica chrapková ♂

Hniezdne teritórium kačice chrapkavej

Káčica chrapľavá

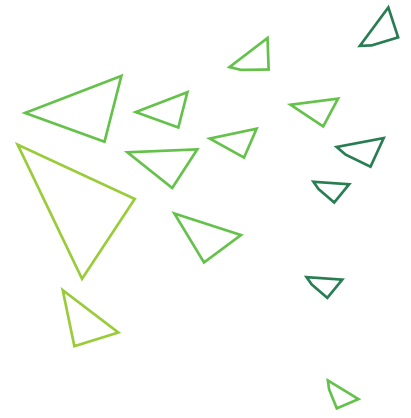
- Iné názvy: kačica chrapačka, chrapačka väčšia.
- Káčer charakteristický bielym pruhom po bokoch hlavy.
- Na Slovensku hniezdi 100-200 párov, ale zimuje len asi 30 jedincov.

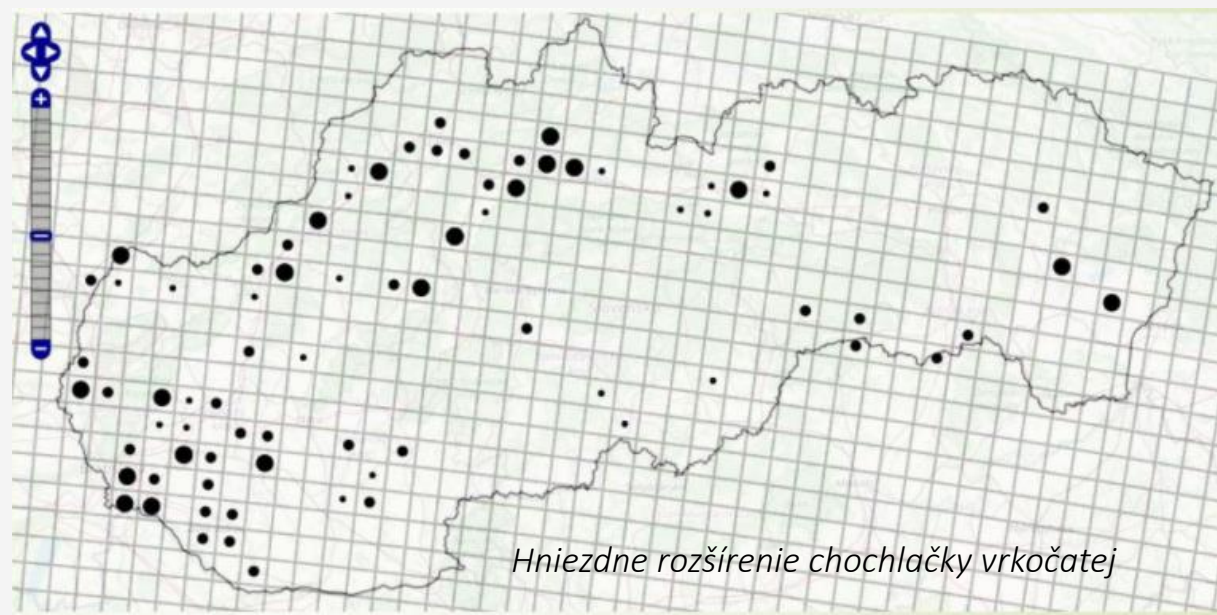
Významné druhy potápavých kačíc

-
- Potápavé kačice sa vydávajú za potravou aj hlboko pod hladinu a bez vynorenia vydržia aj niekoľko minút.
  - Sú však horšími letcami.
  - Na súši pôsobia pomerne neobratne.
  - Majú zväčša zavalité telo a dozadu posunuté nohy.
  - Podľa ponuky uprednostňujú živočíšnu potravu pred rastlinnou.
  - Typickými zástupcami je **chochlačka vrkočatá** a **chochlačka sivá**.

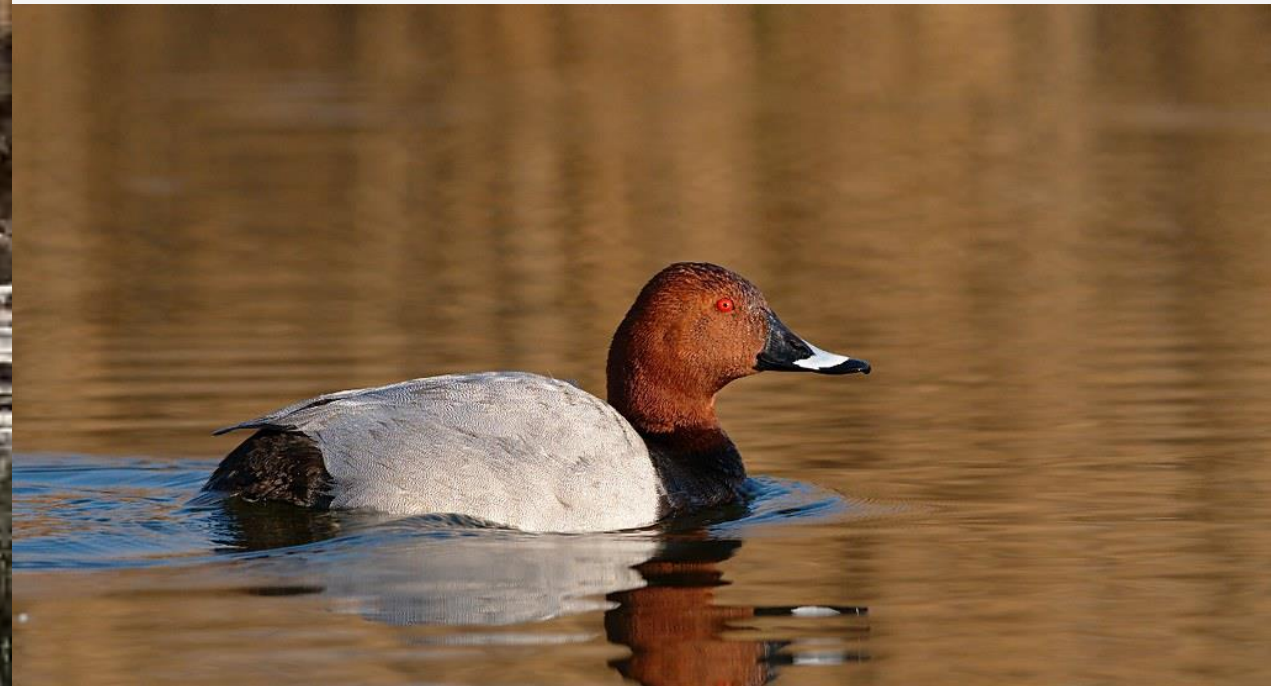
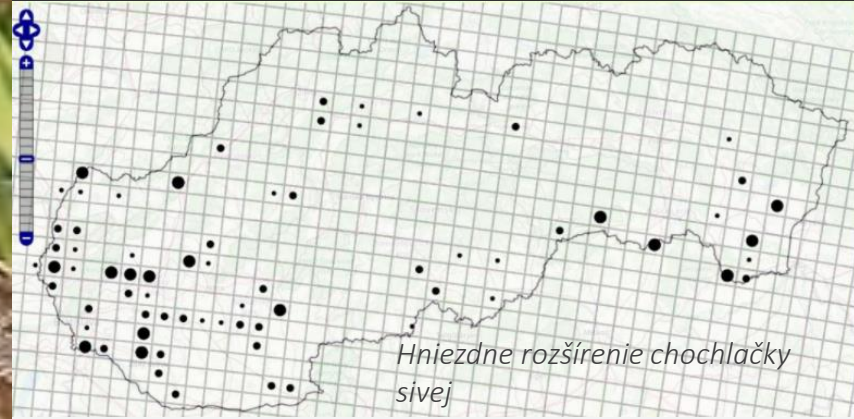
Chochlačka vrkočatá

- Menšia ako kačica.
- Má na hlave dlhé pierka – pripomínajú vrkoč.
- Živí sa vodnými živočíchmi a často sa potápa, niekedy aj do hĺbky 7 metrov.
- Na Slovensku hniezdi 250 – 500 párov a zimuje 2000 – 4500 jedincov.

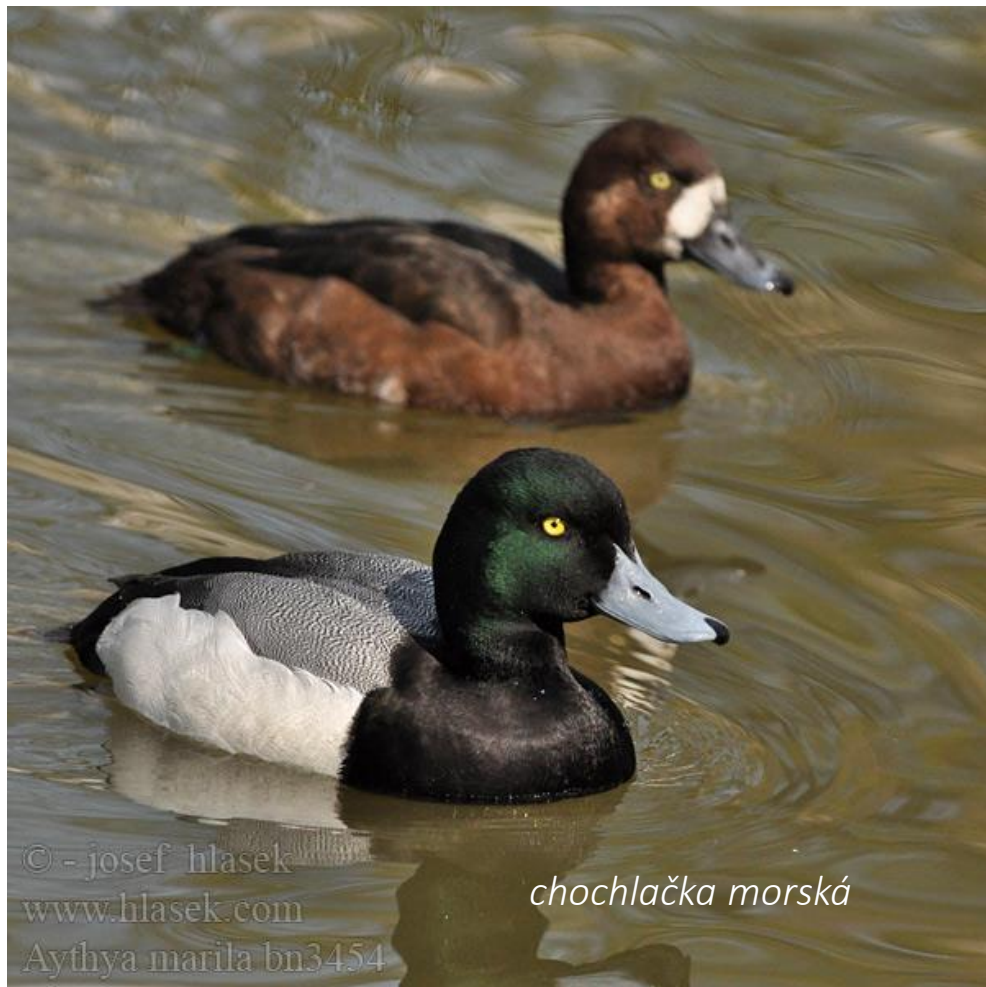

Chochlačka sivá

Iné druhy vtákov počas transmigrácie

Vdelávací modul projektu NatureTourNet

hlaholka severská

Istifoto©2017

kajka morská

orliak morský

hus divá

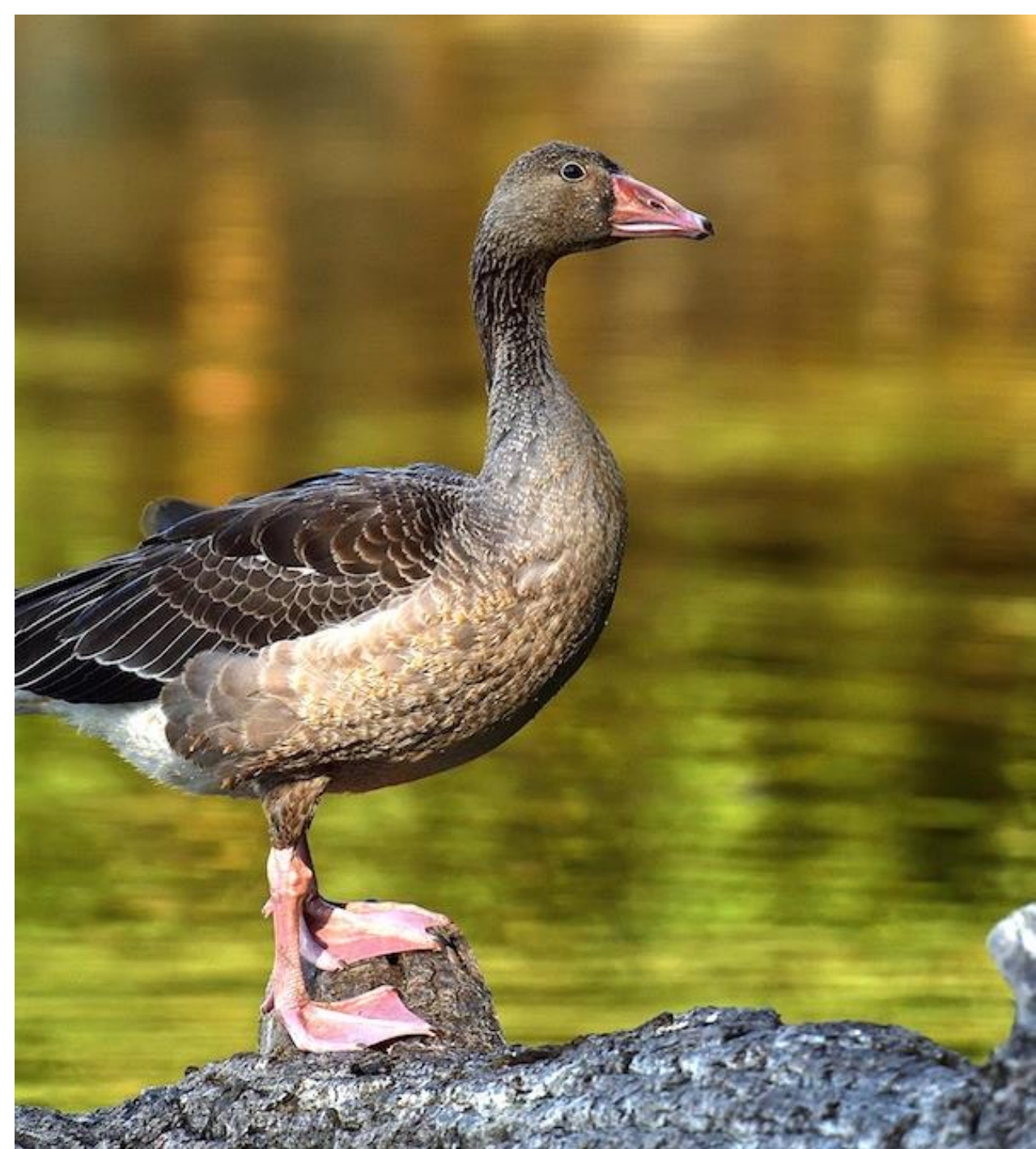
Charakteristika ďalších významných druhov

Hniezdenie husi divej

Hus divá

- Hus divá meria 75 – 90 cm, rozpätie krídel má 147 – 180 cm a váži 3 – 4 kg.
- Samec je väčší ako samica, obaja majú plavé farby so sivou, svetlý zobák a ružové nohy.
- Na okraji zobáka majú husi rohovinové zúbky. Využívajú ich na cedenie vody z bahna, z ktorého získavajú potravu.
- Divé husi si stavajú pohodlné veľké hniezda na kopách trstia alebo na starých vrbach pri vode.
- Divé husi sú navyknuté na denný režim, ktoré od nich prebrali aj husi domáce a gazdinky boli už v minulosti naučené, že husi sú presné, ako hodinky.
- Okrem toho sú husi divé aj dobrí letci a vedia stúpať až do výšky 5 km. Ako navigačné body dokážu za tmy sledovať aj svetlá popri cestách. Divé husi na zimné obdobie odlietajú do teplých krajín.

Hus siatinná

- Meria 66 – 88 cm, rozpätie krídel má 147 – 175 cm a váži 3 – 4 kg.
- Obe pohlavia sú rovnako zafarbené, celkovo prevláda sivohnedá farba.
- Zobák dospelých je čierny s oranžovým ťákom. U mláďat je zobák tmavý s čiernym nechtom. Nohy sú oranžové.
- Odhadovaný počet zimujúcich jedincov v rokoch 2013 – 2018 bol 500 – 1500. Krátkodobý trend zimujúcej populácie za posledných 12 rokov (2008 – 2018) aj dlhodobý trend od roku 1980 (1980 – 2018) boli klesajúce.
- Na hniezdisku sa živia lišajníkmi, trávami a iným suchozemskými a vodnými rastlinami. Na jeseň žerú rôzne bobule rodu brusnica a rôzne fazule.

Ďalšie významné druhy

Orliak moršký

- Orliak moršký (alebo aj orol moršký) je našim najväčším hniezdiacim dravcom z čeľade jastrabovité.
- Dosahuje rozpätie krídel až 240 cm a samica môže vážiť až 8 kg.
- Let nie je veľmi obratný.
- Mladé vtáky sú celkove tmavšie než dospelé.
- Páry orliakov sú stále po mnoho rokov a väčšinou sa rozpadajú len po smrti niektorého z partnerov.
- Potravná skladba orliaka je pestrá. Najväčšiu časť jeho potravy tvoria ryby, nasledované malými až stredne veľkými cicavcami a najrozličnejšími druhmi vtákov. Často požiera aj zdochliny, najmä v zime.

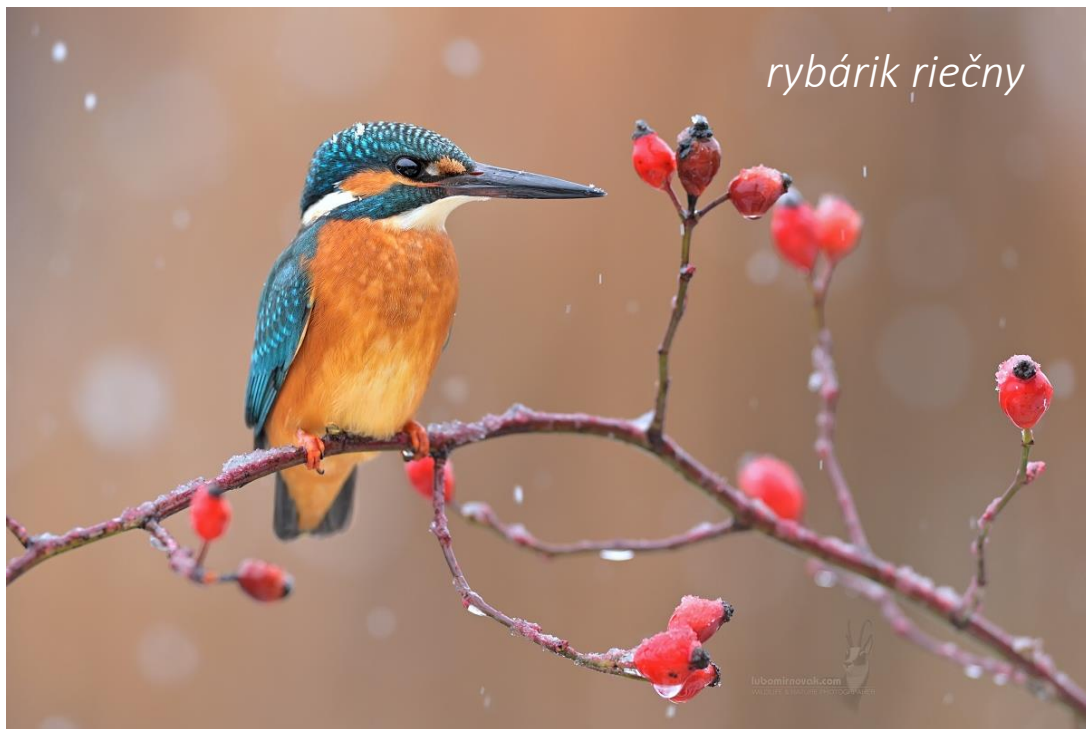
Rybárik riečny

- Nápadne sfarbený vták menších rozmerov s výrazne krátkym chvostom, dosahujúci hmotnosť 35 – 47 g.
- Je len o niečo málo väčší ako vrabec.
- Vrchná časť tela je zelená až tyrkysová, svetlo azúrová. Od oka sa tiahne hnedý pas, ktorý prechádza na bočnej strane krku do bielej farby.
- Brada a hrdlo sú biele a zvyšok spodnej strany tela je hnedý.
- Veľký zobák slúži na chytanie rýb.
- Obe pohlavia sa pritom sfarbením nijako výrazne nelíšia, samice však na rozdiel od samcov majú červeno sfarbený koreň spodnej čeľuste.

Rybárik riečny

- Najdôležitejším predpokladom zachovania populačných stavov je zmenšenie znečistenia vôd a zachovanie vhodných stien na hniezdenie.
- Odhaduje sa, že na území Slovenska žije 700 až 1 300 párov rybárikov.
- Aj keď sa v našej prírode s rybárikom stretáme na viacerých miestach, patrí medzi vzácne a ohrozené druhy.
- Jeho stavy sa menia v závislosti od klimatických podmienok.
- Počas tuhých zím, keď zamrznú stojaté a niekedy aj tečúce vody, veľa rybárikov zahynie, pretože sa nemôžu dostať k potrave.

Čajka čiernohlavá

- Patrí medzi vzácnejšie druhy čajok.
- Na čiernej hlave výrazne kontrastujú biele polmesiace lemujúce hornú a dolnú časť oka.
- Konce krídel sú biele z hornej aj dolnej strany. Zobák a nohy sú tmavočervené.
V mimohniezdnom období sa sfarbenie hlavy mení na biele s čiernou škvrnou pred okom a za ním, ktorá prechádza do tyla.
- Hmotnosť tela sa pohybuje v rozmedzí 215 – 350 g.
- Hniezdi napr. na Vtáčom ostrove na Dunaji
- Je ohrozovaná inváznymi druhmi.

Čajka čiernohlavá

- Druh prilieta v apríli. Hniezdi najradšej v spoločnosti čajok smejivých na štrkových ostrovoch.
- Na zimu čajky čiernohlavé z nášho územia odlietajú najmä v auguste hlavne západným smerom. Vtáky zimujú v oblasti od Pyrenejského polostrova po východné pobrežie Anglicka.
- V tomto období sú vtáčie ostrovy úplne pusté a jarný návrat čajok urobí znovu z tichého ostrova sa stane ostrov, kde sú zrazu tisícky čajok, ktoré ani v noci nie sú ticho a z ostrova sa ozýva hluk.

Rybár riečny

- Ide o vtáka strednej veľkosti (101 – 146 gramov).
- Vrch hlavy má čierny, bradu, líca, časť krku a spodnú časť tela bielu, chrbtovú a bočnú bledosivú. Tenší zobák je výrazne červený, obvykle s čiernym koncom. Červené sú aj nohy. Chvost je vidlicovite vykrojený.
- Rybár riečny je sťahovavý druh. Cez Slovensko migruje pozdĺž riek.
- Odhadovaný počet hniezdiacich párov je 150 – 250.
- Podstatná časť celej slovenskej hniezdnej populácie hniezdi na dvoch lokalitách – na Dunaji na Hrušovskej zdrži a na Dubnickom štrkovisku.

Rybár riečny

- Rybár riečny je potápavý vták. Trepotavým letom sa nasmeruje na korisť, chvíľku „visí“ vo vzduchu a potom priamočiarno vrazí do vody. Tak ukoristí malé ryby, žubrienky, žaby a nepohrdne ani vodným hmyzom - obzvlášť v čase, kým sú mláďatá tesne po vyliahnutí.
- Rybáre riečne trávia v povetrí veľmi veľa času. Nepretržite sa veslovacím letom vznášajú nad vodnou hladinou a iba na krátky čas usadajú, aby si oddýchli a sledovali hniezdnu kolóniu.

Mlád'a rybára riečneho

Beluša malá

- Iným názvom aj volavka striebriстая je druh z čeľade volavkovité.
- Obýva močiare, rybníky, delty riek.
- Patrí na Slovensku k pomerne vzácnym hniezdičom, viazaná je na zachovalé mokradňové biotopy.
- Je celá biela, zobák a nohy má čierne, prsty na nohách žlté.
- Na hlave majú obe pohlavia 2 - 3 predĺžené ozdobné perá.
- Počas rozmnožovacieho obdobia majú na krku a chrbte ozdobné operenie.
- Dosahuje hmotnosť 280 - 614 g.

Haja tmavá

- Haja tmavá resp. haja hnedá je dravý vták z čeľade jastrabovité.
- Na Slovensku je to sťahovavý druh, ktorý obýva najmä lužné lesy a riečne údolia.
- Živí sa prevažne malými cicavcami, hmyzom, rybami a zdochlinami.
- Napriek tomu, že je pravdepodobne najbežnejší dravec sveta, jeho stavy klesajú kvôli otravám, zástrelom, znečisteniam vody a prílišnému používaniu pesticídov.
- Na lokálnej úrovni na jej stavy vplývajú negatívne modernizácia miest a intenzifikácia poľnohospodárstva.
- Často pri lete kĺzajú, plachtia a krúžia. Sú celoročne chránené.

Záver

- Chránená vtáčia oblasť Dunajské luhy má pre niektoré vtáčie druhy význam presahujúci hranice našej krajiny. Oblasť má obrovský význam aj z pohľadu Európy:
  - územie je najvýznamnejším zimoviskom v Strednej Európe pre chochlačku vrkočatú (*Aythya fuligula*) a chochlačku sivú (*Aythya ferina*).
  - nachádza sa tu najvýznamnejšie hniezdisko v Strednej Európe druhu čajka čiernohlavá (*Larus melanocephalus*). Z pohľadu Slovenska 95 % čajok čiernohlavých hniezdi práve tu, na území CHVÚ Dunajské luhy.
- K problémom, ktoré ovplyvňujú vtáčiu biodiverzitu na území, patria napr.: invázne druhy, antropogénne zásahy, intenzívne poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo v oblasti lužných lesov...
- V súčasnosti sa ochranárske združenia snažia o obnovenie biodiverzity Žitného ostrova. V tejto súvislosti boli zrealizované projekty na obnovu hniezdných a potravných biotopov vtákov.

A bald eagle is shown in flight, with its wings spread wide. The eagle's head is turned to the left, and its yellow beak is prominent. The background is a soft, out-of-focus landscape with a mix of brown and tan tones. A dark, semi-transparent rectangular box is overlaid on the center of the image, containing text and a logo.

Ďakujeme za
pozornosť

NatureTourNet